

УДК 342.9

ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

**Л.Ю. ГАЛАЙДЮК, кандидат юридичних наук,
М.В. НІКУЛІН, студент юридичного факультету,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ключового поняття адміністративного процесуального (судового) права – адміністративно-процесуальних правовідносин. Зроблено спробу систематизувати погляди вчених-адміністративістів на зазначене поняття. З'ясовується, що розуміється під адміністративно-процесуальними відносинами, визначено їх структуру. Особливу увагу звертається на проблему визначення суб'єкта, об'єкта та змісту адміністративно-процесуальних правовідносин як елементів структури.

Ключові слова: адміністративний процес, правовідносини, адміністративно-процесуальні правовідносини, структура адміністративно-процесуальних правовідносин, суб'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин, об'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин, зміст адміністративно-процесуальних правовідносин

Широкомасштабні соціально-економічні й суспільно-політичні зміни, які відбуваються в Україні останнім часом, суттєво впливають на розвиток права й викликають необхідність оновлення фундаментальних правових інститутів. Питання, пов'язані зі становленням держави в умовах фактичної відсутності необхідного для налагодження ефективного державного управління досвіду, радикальною зміною ідеологічних установок, зобов'язань нашої держави перед європейським і світовим співтовариством, викликали активізацію нормотворчої діяльності.

Метою даної статті є визначення понять «адміністративний процес», «адміністративно-процесуальні правовідносини», «структура адміністративно-процесуальних правовідносин». Наразі необхідним стає переосмислення концептуальних засад побудови тих чи інших правових інститутів з урахуванням вимог сьогодення, приведення їх у відповідність до нагальних потреб суспільства. В контексті нашої роботи дане питання знайшло відображення в дослідженні ключового поняття адміністративного процесуального права – адміністративно-процесуальних правовідносин.

На рівні теорії адміністративного права та процесу правовідносини досліджували В. Курило О. Бандурка, Д. Бахрах, В. Бевзенко, Ю. Битяк, Е. Демський, Ю. Дмитрієв, Р. Кісіль, В. Коваленко, Ю. Козлов, А. Комзюк, О. Кузьменко, Ю. Педько, І. Сердюк, В. Сорокін, Ю. Старілов, М. Тищенко та інші.

Однак варто констатувати, що попри багатоманітність дослідження теорії процесуальних правовідносин взагалі та адміністративних процесуальних правовідносин зокрема, єдина позиція щодо поняття та структурних елементів адміністративних процесуальних відносин відсутня. Це пояснюється, по-перше, порівняно нещодавною появою у правовій реальності України такого явища, як адміністративне судочинство, і, по-друге, складністю розуміння, які саме правові відносини стосуються сфери адміністративних процесуальних правовідносин. Тому дослідження правовідносин у сфері адміністративного судочинства вважаємо актуальним.

Перш ніж почати висвітлення заявленої теми, нам потрібно визначитися, що ми розуміємо під адміністративним процесом. Адже залежно від того, який зміст вкладаємо у зазначене поняття, залежить те, як ми визначимо адміністративно-процесуальні відносини.

Варто підкреслити, що науковці ще не дійшли повної згоди у тому, як визначити поняття адміністративного процесу. Зокрема, Е. Ф. Демський стоїть на позиціях широкого розуміння адміністративного процесу, яке передбачає, що адміністративний процес – це діяльність, пов'язана із здійсненням органами публічної влади (органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та судами) будь-яких юридично значимих дій щодо вирішення індивідуальних справ адміністративного характеру [1, с. 21].

Професор В. Б. Авер'янов вважає, що адміністративний процес – урегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених органів виконавчої влади, їх посадових осіб, інших уповноважених суб'єктів, спрямована на реалізацію матеріальних норм адміністративного, а також інших галузей права при здійсненні проваджень щодо розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [2, с. 489].

У свою чергу, «судова» концепція підходу до визначення адміністративного процесу характеризується вузьким підходом щодо розуміння зазначеного питання. Така концепція в цілісному її варіанті сформувалась після прийняття КАС України, який, безперечно, можна назвати значним проривом вітчизняного права на шляху реального забезпечення прав і свобод громадян у публічних правовідносинах. З набуттям чинності КАС України відбуваються структурні перебудови системи адміністративного права, адже його норми змінюють призначення цієї галузі права, а саме воно стає правовим гарантом не лише для суб'єктів владних повноважень щодо можливості реалізації їх управлінських функцій, а й гарантом можливості захисту прав і свобод громадян від перевищення владних повноважень цих суб'єктів засобом звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом. Можливість розвивати цю концепцію на науковому рівні було закладено нормою п. 5 ч. 1 ст. 3 КАС України, яка визначила, що під «адміністративним процесом» необхідно розуміти правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства [3]. Ця норма стала базовою для «судової» концепції розвитку адміністративного процесу і адміністративного процесуального права, яку активно відстоюють В. М. Бевзенко, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник та ін. [4, с. 613].

Формування «судової» концепції адміністративного процесу поставило питання: до якого правового інституту (галузі, підгалузі права) віднести правовідносини, які виникають з приводу реалізації інших норм адміністративного матеріального права, а саме: норм, що гарантують право громадян (фізичних, юридичних осіб) щодо звернення до суб'єктів владних повноважень для реалізації своїх соціальних, економічних прав; норм застосування адміністративної та дисциплінарної відповідальності та ін., – адже вони не охоплюються сферою регулюються КАС України. Існування цих адміністративно-процесуальних відносин поза межами правового регулювання зумовило згуртування наукової думки щодо формування адміністративно-процедурного права як процесуального утворення адміністративного права України [5].

Отже, підсумовуючи існуючі погляди стосовно тлумачення адміністративного процесу, варто звернути увагу на можливість використання такого визначення: адміністративний процес – це урегульований правом порядок розгляду і вирішення адміністративних справ, що реалізується в рамках діяльності органів публічної адміністрації та деяких інших владних суб'єктів [6, с. 111].

На думку Ю. С. Педько, на сьогодні створені законодавчі підвалини для виокремлення галузі адміністративного процесуального права (аналогічно із цивільним процесуальним правом), предметом якого є тристоронні суспільні відносини, які виникають під час здійснення адміністративного судочинства. Вказані правовідносини, хоча й передбачають певне адміністративно-правове начало – наявність конфліктних правовідносин (як матеріальних, так і процедурних) між невіддільним (підвладним) та владним суб'єктом, все ж існують незалежно від них, мають власний суб'єктний склад та характеризуються наявністю у суб'єктів спеціальної адміністративної процесуальної правосуб'єктності [7].

Досліджуючи концепт «адміністративні процесуальні правовідносини», не можна обійти увагою розуміння правовідносин у загальному вигляді. Так, розкриваючи сутність правовідносин, необхідно зазначити, що вони є результатом зв'язку виключно між людьми (їх спільнотами), який стає можливим завдяки закріпленню в законодавстві суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [8, с. 74].

Юридичний словник наступним чином визначає правовідносини: вони виникають на підставі норм права; їх сторони завжди наділені суб'єктивними правами та відповідними юридичними обов'язками; відображають правовий зв'язок сторін (уповноваженої та зобов'язаної); мають ідеологічний і вольовий характер; забезпечуються в необхідних випадках державним примусом [9, с. 694]. О. Ф. Скакун визначає правовідносини як урегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними та зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності – й забезпечуються державою [10, с. 345].

Як наголошувалося, сьогодні відсутня єдність поглядів науковців на розуміння адміністративно-процесуальних правовідносин. Окремі вчені-

адміністративісти вказані відносини розглядають як головну категорію у складі процесуальних проваджень, звертають особливу увагу на вплив нормативності права на впорядкування правовідносин, що сприяє зміцненню законності та правопорядку [11]. Вище вже підкреслювалось, що адміністративно-процесуальні відносини ми розглядаємо крізь призму адміністративного судового процесу, і зазначене визначення не розкриває змісту досліджуваного нами поняття. У свою чергу, інші дослідники вказану категорію тлумачать як урегульовану нормами права діяльність, яка гарантується та забезпечується державою й знаходить своє відображення у кореспондуючих правах та обов'язках їх учасників [12, с. 74]. Окремі вчені обмежуються лише твердженням, що адміністративні процесуальні відносини – це відносини, що виникають між учасниками суспільних правовідносин на основі адміністративно-процесуального права [13], що також не повною мірою розкриває сутність та особливості досліджуваного виду правовідносин.

Погодимося, що, як правило, адміністративні процесуальні відносини виникають у зв'язку із необхідністю захисту та поновлення адміністративними судами порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин [14, с. 22]. Крім того, А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко та Р. С. Мельник зауважують, що порушення адміністративної справи в адміністративному суді відбувається в разі наявності одночасно двох юридичних фактів: 1) подання адміністративного позову; 2) прийняття такого позову адміністративним судом до свого провадження [4, с. 301]. А. В. Бречко, у свою чергу, вважає, що процесуальна форма знаходить своє відображення через адміністративно-процесуальні відносини, які виникають у разі звернення особи до суду, і передбачають межі дозволеної поведінки суб'єктів цих відносин, установлених законом [15]. Тобто, адміністративно-процесуальні відносини виникають на підставі позову, а отже, позивач і відповідач згідно з позовом можуть стати у майбутньому суб'єктами адміністративно-процесуальних правовідносин.

Отже, узагальнюючи наведені положення, можна запропонувати наступне визначення адміністративно-процесуальних правовідносин – це такі процесуальні відносини, що виникають під час здійснення адміністративного судочинства між судом, сторонами та іншими особами, що сприяють здійсненню судочинства, та спрямовані на захист права на реалізацію прав та інтересів (спір про право), поновлення таких прав (спір про права) невластивих суб'єктів від порушень (невизнання, обмеження) рішеннями (діями, бездіяльністю) суб'єкта владних повноважень, а також охорону порядку реалізації повноважень (законності прийняття рішень) владними суб'єктами у сфері публічно-правових відносин.

Під структурою правовідносин традиційно розуміють основні елементи правовідносин і доцільний спосіб зв'язку між ними з приводу соціального блага або забезпечення публічних і приватних інтересів на основі суб'єктивних прав, юридичних обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності; спосіб взаємного зв'язку, що виникає на основі суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень, відповідальності з приводу домагання чогось. Тобто, це юридичне взаємне положення суб'єктів, яке визначає, формує їх поведінку

через кореспондуючі один одному права й обов'язки заради задоволення їх інтересів [10, с. 508].

Як правило, невід'ємними елементами вказаних правовідносин завжди виступають такі основні складові: об'єкт; суб'єкти; зміст [11]. Однак і тут немає єдності думок науковців. Так, Є. Ярмак вважає, що адміністративні процесуальні правовідносини складаються із поєднання таких елементів, як юридичний факт, суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин [16]. На нашу думку, юридичний факт не є структурним елементом адміністративно-процесуальних правовідносин (та й взагалі будь-яких правовідносин), адже юридичний факт – це конкретні життєві обставини, з якими норма права пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин. Юридичний факт – це підстава, необхідна передумова виникнення, зміни або припинення правовідносин, але не елемент структури правовідносин. Отже, ми виходимо з того, що структурними елементами адміністративно-процесуальних правовідносин є суб'єкт, об'єкт та зміст.

Фахівці з теорії права під суб'єктами правовідносин розуміють індивідуальні або колективні суб'єкти права, які використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, виступаючи реалізаторами суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності [10, с. 519].

Усі погляди доцільно поділити на дві основні підгрупи: до першої віднесено позиції вчених, які визначають суб'єкта правовідносин як носія тільки прав; до другої необхідно зарахувати позиції тих науковців, які розглядають суб'єкт правовідносин виключно як носіїв обов'язків. Варто погодитися з думкою С. Гусарова, що обидві підгрупи є слухними лише частково, адже розглядати права та обов'язки без вивчення їх кореспондуючих зв'язків є недоцільним [17].

Таким чином, суб'єкт адміністративних правовідносин є учасником суспільних правовідносин, який наділений відповідними суб'єктивними правами й юридичними обов'язками, що встановлені нормами адміністративного права.

Згідно з КАС України, усі суб'єкти адміністративно-процесуальних правовідносин варто класифікувати на три групи: 1) суд; 2) особи, які беруть участь у справі; 3) інші учасники адміністративного процесу (або особи, які сприяють здійсненню правосуддя).

Усі ці групи можуть бути поділені на підгрупи, які в найбільш загальних рисах виглядають наступним чином: перша група – суд (може бути різний – залежності від територіальної або інстанційної підсудності), але підкреслимо, що суд є обов'язковим учасником адміністративно-процесуальних правовідносин; друга група – особи, які беруть участь у справі. Вищезазначену групу суб'єктів, залежно від мети, з якою вони вступають у адміністративні процесуальні правовідносини, можна розподілити на дві підгрупи: а) особи, які беруть участь у справі з метою захисту власних прав та інтересів; б) особи, які беруть участь у справі з метою захисту прав свобод та інтересів інших осіб.

Отже, це сторони та треті особи. Треті особи, у свою чергу, поділяють на два види – треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, та

треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору [3]. Підкреслимо, що наявність сторони-суб'єкта владних повноважень у спірних правовідносинах, які будуть розглядатися та вирішуватися адміністративним судом, є обов'язковою, оскільки в іншому разі такі відносини втрачають ознаки публічних, а відтак, уже не можуть належати до справ адміністративної юрисдикції [4, с. 138]. Варто зазначити, що сторони та треті особи в разі неможливості самостійної участі у справі можуть робити це через процесуального представника.

Третя група суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин представлена суб'єктами, які є іншими учасниками адміністративного процесу. Відповідно до ст. 62 КАС України до вищезазначених суб'єктів відносять: секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідка, експерта, спеціаліста, перекладача [3]. У науковій літературі вказана група суб'єктів отримала назву – особи, які сприяють здійсненню правосуддя [4, с. 71]. Ці суб'єкти відіграють у адміністративному процесі забезпечувальну роль, оскільки виконують процесуальні функції допоміжного характеру, реалізують процесуальні дії, які допомагають розглядати публічно-правовий спір та вирішувати його по суті. Тому й вважається, що вони сприяють здійсненню правосуддя, забезпечують його належну якість та повноту [18, с. 11].

Е. Ф. Демський вважає, що доцільно класифікувати учасників процесу за ознаками їх повноважень та функціонального призначення у розгляді та вирішенні адміністративних справ у публічній сфері. Усіх учасників адміністративного процесу (адміністративних проваджень) можна розподілити на кілька груп:

1. Особи (органи), які розглядають і вирішують адміністративні справи.
2. Особи, які обстоюють в адміністративному процесі особисті права та законні інтереси.
3. Особи, які представляють та захищають інтереси інших осіб.
4. Особи, які сприяють адміністративним провадженням та здійсненню адміністративного судочинства.

Звісно, що така класифікація досить умовна, проте водночас унаочнює уявлення про структуру учасників адміністративного процесу або окремого провадження.

Таким чином, суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин можуть виступати громадяни України, іноземці, особи без громадянства, а також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Різняться погляди вчених також і щодо об'єкта адміністративно-процесуальних відносин. Так, В. Перепелюк до числа об'єктів адміністративно-процесуальних правовідносин, тобто того, із приводу чого чи у зв'язку з чим вони виникають, відносить: а) речі, матеріальні цінності (до прикладу, відносини між суб'єктами процесуальних відносин з приводу подачі та прийняття фактичних даних у якості доказів у справі); б) результати дій чи бездіяльності суб'єктів правовідносин. У якості результату виступає

задоволеність правових вимог заявника. До іншої думки схиляється О. Кузьменко, яка розширює цей перелік і визнає об'єктом адміністративно-процесуальних правовідносин все те, з приводу чого виникають та існують самі правовідносини. Вони складаються навколо різноманітних проявів, сторін, властивостей та відношень навколишнього світу. Це можуть бути: поведінка людей, інформація, речі матеріального світу, документи, строки, місце, де відбувається подія, стани, особисті нематеріальні блага. Вітчизняний адміністративіст В. Бевзенко у своєму дисертаційному дослідженні доходить висновку, що об'єктом публічно-правових відносин, які становлять юрисдикцію адміністративних судів, слід вважати рішення, дії або бездіяльність усіх без винятку суб'єктів публічних повноважень (у т.ч. фізичних та юридичних осіб, які здійснюють суб'єктивні права, свободи, інтереси публічно-правового характеру), а також події – повінь, землетрус, масове захворювання людей тощо [19, с. 44–45].

Цікаву точку зору стосовно суті об'єкта процесуальних правовідносин висловлює російський адміністративіст В. Сорокін. Вчений допускає, що дії суб'єктів адміністративно-процесуальних відносин слугують засобом реалізації цілей матеріального правовідношення, виступаючи у якості допоміжного об'єкта правовідносин. Коло об'єктів адміністративно-процесуальних правовідносин у цілому збігається з об'єктами тих матеріальних правовідносин, реалізацію котрих забезпечують адміністративно-процесуальні відносини. Процесуальні правовідносини мають своїм призначенням забезпечення перетворення об'єкта-цілі матеріального правовідношення на об'єкт-результат [20, с. 339–340].

Процесуальні правовідносини забезпечують реалізацію розпоряджень матеріальних правових норм, тобто складаються з приводу вирішення індивідуально-конкретних справ. Крім того, правовідносини в судовому адміністративному процесі виникають при порушенні вимог адміністративно-правової норми і невиконанні адміністративного обов'язку, на основі зіткнення суперечливих інтересів суб'єктів матеріальних та процедурних правовідносин. Вони виникають на підставі публічно-правової конфліктної ситуації, тобто спрямовані на вирішення спору і захист прав та інтересів суб'єктів у сфері публічно-правових відносин.

У ході вирішення конкретної адміністративної справи суд не встановлює нових прав для учасників, а перевіряє правильність застосування матеріальних норм учасниками спірних правовідносин, чим забезпечує захист суб'єктивних прав та інтересів невідладних суб'єктів та контроль порядку реалізації суб'єктом владних повноважень покладених на нього обов'язків у сфері публічних правовідносин.

Отже, на наш погляд, правовідносини у сфері адміністративного судочинства направлені на розгляд та вирішення публічно-правового спору (адміністративної справи – КАС) між сторонами, в результаті чого ліквідується спірність матеріальних правовідносин, захищаються права та інтереси невідладних суб'єктів від порушень (або обмежень, невизнання) з боку органів публічної адміністрації, а також порядок реалізації повноважень владними суб'єктами у сфері публічно-правових відносин.

У зв'язку з цим можна припустити, що об'єкт матеріальних правовідносин є предметом адміністративно-процесуальних правовідносин, право на реалізацію якого забезпечується в судовому адміністративному процесі. Так, наприклад, в порядку адміністративного судочинства невіддільний суб'єкт правовідносин захищає насамперед право на реалізацію можливості пільгового пенсійного забезпечення, що обмежена рішенням суб'єкта владних повноважень. Це і є об'єктом правовідносин у сфері адміністративного судочинства (захист права на право, спір про право). Предметом таких відносин виступає власне право на пенсійне забезпечення, що опосередковано захищається в судовому адміністративному процесі.

Варто погодитись з думкою вченого Ю. Педька про те, що слід виокремити безпосередній предмет адміністративно-судового захисту, яким у більшості випадків (у справах про оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень) є право на реалізацію того чи іншого права – суб'єктивне публічне право та опосередкований – тобто те суб'єктивне право, реалізація якого стала ускладнена або неможлива унаслідок неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень [21, с. 274].

Огляд вищевикладених нами аргументів дає змогу припустити, що об'єкт правовідносин у сфері адміністративного судочинства включає дві послідовні складові:

1) розгляд адміністративної справи – вирішення спору, що виникає з публічно-правових відносин, як правило, між невіддільним суб'єктом та органом публічної адміністрації. Сторони спору починають взаємодію в адміністративному суді тому, що між ними виник публічно-правовий конфлікт з приводу застосування матеріальної норми, тобто з приводу реалізації прав та обов'язків, закріплених цією матеріальною нормою. Отже, суб'єктивні права та інтереси, публічні інтереси, обов'язки в публічно-владній сфері, що порушені (невизнані, обмежені) рішеннями (діями, бездіяльністю) суб'єктів владних повноважень, виступають предметом такого спору (предметом правовідносин, що складаються у ході здійснення адміністративного судочинства);

2) результат розгляду справи – це захист предмета спору, тобто захист суб'єктивних прав та інтересів (як приватних, так і публічних) невіддільних суб'єктів, захист права на їх реалізацію, а також охорона порядку реалізації повноважень органами публічної адміністрації.

Таким чином, на нашу думку, об'єктом правовідносин, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства, є захист права на реалізацію прав та інтересів (спір про право), поновлення таких прав (спір про права) невіддільних суб'єктів від порушень (невизнання, обмеження) рішеннями (діями, бездіяльністю) суб'єкта владних повноважень, а також охорона порядку реалізації повноважень (законності прийняття рішень) владними суб'єктами у сфері публічно-правових відносин [22].

Під змістом правовідносин у загальному розумінні необхідно розуміти сукупність прав та обов'язків учасників таких правовідносин. У цьому контексті варто зазначити, що під суб'єктивним правом маємо на увазі можливість індивіда домагатися володіння та користування благом, адекватним змісту суб'єктивного права, заради якого право людини й існує. Таким чином, змістом

адміністративних процесуальних правовідносин є сукупність прав та обов'язків суб'єктів даних правовідносин

Детально дослідивши погляди вчених-адміністративістів на розуміння адміністративно-процесуальних правовідносин та адміністративного судочинства, а також проаналізувавши структуру означених відносин, вважаємо, що адміністративно-процесуальні правовідносини складаються із суб'єкта, об'єкта й змісту та являють собою такі процесуальні відносини, що виникають під час здійснення адміністративного судочинства між судом, сторонами та іншими особами, які сприяють здійсненню судочинства, та спрямовані на захист права на реалізацію прав та інтересів (спір про право), поновлення таких прав (спір про права) невідладних суб'єктів від порушень (невизнання, обмеження) рішеннями (діями, бездіяльністю) суб'єкта владних повноважень, а також охорону порядку реалізації повноважень (законності прийняття рішень) владними суб'єктами у сфері публічно-правових відносин.

Список літератури:

1. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е.Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – К., 2004. – Т. 1: Загальна частина. – 584 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 5–36, № 37. – Ст. 446.
4. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.
5. Миронюк Р. В. Поняття та сутність адміністративного процесуального права: сучасні підходи до розуміння / Р.В. Миронюк : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/3_2012/27.pdf
6. Козачук Д. А. Адміністративно-процесуальні правовідносини: проблема визначення поняття та структурних елементів / Д. А. Козачук // Вісник Чернівецького факультету Національного університету. – 2014. – № 2. – С. 109–124.
7. Педько Ю. С. До питання про сутність адміністративного процесуального права України / Ю. С. Педько : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elibrary.nubip.edu.ua/8629/1/pus_1.pdf
8. Бабаев В. К. Теория советского права в конспектах лекций и схемах : учеб. пособ. / В. К. Бабаев. – Горький : Изд-во ГВШ МВД СССР, 1990. – 151 с.
9. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
10. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підруч. ; вид. 2-е, перероб. і доп. / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2009. – 752 с.
11. Джафарова М. В. Суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин при процесуальному представництві / М. В. Джафарова : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_5/PB-5/PB-5_17.pdf.
12. Бандурка А. М. Административный процесс : учеб. / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко – Х. : Изд-во НУВД, 2001. – 317 с.
13. Артеменко І. А. Місце та особливості громадських об'єднань в системі органів публічної адміністрації як суб'єктів адміністративно-процесуального права / І. А. Артеменко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/3-1_2013/7/Artemenko%20I.A..pdf

14. Пилипчук В. Теоретичні та організаційно-правові засади реформування і розвитку правоохоронних органів та інших суб'єктів сектору безпеки / В. Пилипчук // Право України. – 2010. – № 11. – С. 24–32.
15. Бречко А. В. Адміністративний позов як форма захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин / А. В. Бречко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elibrary.nubip.edu.ua>.
16. Ярмак Є. Сутність та структура адміністративно-процесуальних правовідносин / Є. Ярмак : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jusintergentes.com.ua/archives/2012/3/23.pdf>
17. Гусаров С. Суб'єкти адміністративно-юрисдикційних повноважень органів внутрішніх справ (міліції) / С. Гусаров : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://viche.info/journal/1465/>
18. Толстой Ю. К. К теорії правоотношенений / Ю. К. Толстой. – М. : Юрид. лит., 1974. – 35 с.
19. Бевзенко В. М. Суб'єкти владних повноважень в адміністративному судочинстві України : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В. М. Бевзенко. – Х., 2010. – 463 с.
20. Сорокин В. Д. Административный процесс и административно-процессуальное право / В. Д. Сорокин. – СПб. : Изд-во Юридического института (Санкт-Петербург), 2002. – 474 с.
21. Педько Ю. С. Захист суб'єктивних публічних прав та адміністративна юстиція / Ю. С. Педько // Правова держава. – К. : Ін-т Держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – Вип. 22. – 640 с.
22. Сонюк О. В. Проблема визначення об'єкта правовідносин у сфері адміністративного судочинства / О. В. Сонюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 143–146.

Аннотація. Стаття посвячена дослідженню ключового поняття адміністративно-процесуального (судебного) права – адміністративно-процесуальних правоотношенений.

Сделана попытка систематизировать взгляды ученых-административистов на указанное понятие. Показано, что понимается по административно-процесуальным правоотношениям, определена их структура. Особое внимание обращено на проблему определения субъекта, объекта и содержания административно-процесуальных правоотношений как элементов структуры

Ключевые слова: административный процесс, правоотношения, административно-процесуальные правоотношения, структура административно-процесуальных правоотношений, субъекта административно-процесуальных правоотношений, объекта административно-процесуальных правоотношений, содержание административно-процесуальных правоотношений.

Annotation. This article investigates the key concepts of Administrative Procedure (legal) rights – administrative and legal proceedings. The attempt to organize scientists views on the above concept. Determine what is meant by administrative and procedural relations determined by their structure. Particular attention is paid to the problem of defining the subject, object and content of administrative and legal proceedings as structural elements

Keywords: administrative process, administrative and legal proceedings, structure of administrative and legal proceedings, subject of administrative and legal proceedings,

object of administrative and legal proceedings, meaning the administrative and legal proceedings.